

Divákovi sa človek nenarodí, divákovi sa stáva

Som presvedčená, že človeku nestačí jeden život na to, aby porozumel všetkému čo ho priťahuje, i keď sa učíme deň čo deň.

z DOMINIKA HORVÁTHOVÁ
ARCHÍV SMARTHEATRE

Dôležité je najmä to, aby sme dostali priestor, v rámci ktorého sa môžeme tvorivo seberealizovať, či je to už vo sfére umenia alebo vedy. Preto ma láka opýtať sa – vedeli ste, že vznikol nový projekt Slovenského centra AICT s názvom SMARTheatre, ktorého cieľom je naučiť mladých ľudí vnímať divadlo, otvárať ho širšej spoločenskej diskusii, ale aj hľadať presahy s rôznymi umeleckými druhmi? Ak nie, môžete sa o ňom dozvedieť v rozhovore s iniciátorkou projektu Zuzanou Uličianskou a tiež koordinátorkou projektu a lektorkou činohrenej dielne Zuzanou Spodniakovou.

SMARTheatre je veľmi pútavý názov. Je to pre mňa ľahko zapamätateľná slovná hračka, ktorá trefne pomenúva hlavný cieľ projektu. Bol to váš prvotný nápad alebo ste uvažovali aj nad inými názvami?

ZU Vlastne sa už ani nepamätám, pohrávala som sa, myslím, aj so skratkou ID, niečo ako inteligentný, iniciatívny, intuitívny, inšpiratívny, i-divák. Ale prívlastok SMART sa mi zdal vhodným vzhľadom na očakávanú „chytrú“ formu komunikácie s účastníkmi a účastníčkami. A doména bola voľná!

ZS A tak sme ju rýchlo obsadili! (smiech). Zuzkin nápad som ihneď a bez výhrad prijala, pretože sa mi zdal najvýstižnejší. Páčila sa mi práve tá slovná hračka vystihujúca jednak

online formu nášho projektu a zároveň aj jeho cieľ – chceme hľadať chytrého diváka. Spoločne sme sa potom už len pohrávali s podobou, ako budeme názov písať a rozhodli sme sa práve to „SMART“ zvýrazniť veľkými písmenami.

Od koho prišiel „prvý“ impulz? Čo vás inšpirovalo k tomu vytvoriť tento neformálny vzdelávací projekt? Bolo to z dôvodu citelnej absencie dejín divadla a drámy na stredných školách? Alebo vaša iniciatíva vznikla z iných dôvodov?

ZU Absenciu divadla v osnovách stredných škôl sme pociťovali už dlho. Projekt SMARTheatre vznikol však ako priama reakcia na prvú mimoriadnu výzvu FPU, ktorá bola pre prebiehajúcu pandémiu nasmerovaná práve na online aktivity, vrátane tých vzdelávacích. V tom čase sme boli všetci non-stop na rôznych zoomoch či skypoch. Vlastne som si sama po prvý raz uvedomila všetky možnosti týchto platforiem. Do našej žiadosti sme už v máji 2020 napísali, že výhodou online komunikácie bude to, že táto forma nebude diskriminovať tých, ktorí bývajú v regióne či v nejakom satelite hlavného mesta. Ďalší vývoj situácie nám tento predpoklad len potvrdil.

ZS Prvý impulz vytvoriť takýto typ projektu vyšiel od Zuzky a som jej za to veľmi vďačná. Ako sa nám totiž ukázalo, o pilotnú fázu projektu prejavilo záujem veľa mladých ľudí z celého Slovenska a v ďalšom ročníku sa prihlásili dokonca aj dospelí, ktorých takisto zaujala možnosť diskutovať o divadle a porozumieť viac jeho jazyku. Pre nás je to jasný dôkaz toho, že diváci, bez ohľadu na ich vek, chcú do divadla nielen chodiť, ale o tom, čo videli, sa aj viac dozvedieť. Pridanou hodnotou projektu oproti výučbe na akademickej pôde je práve jeho priateľská atmosféra.

Ako prebiehala príprava na spustenie prvého ročníka?

ZU Na toto obdobie si spomínam nesmierne príjemne. Naše logo, ktoré podľa mňa vtipne kombinuje symbol Wi-Fi so symbolickým znázornením divadelnej sály, pripravil Martin Ťažký. Celá webová stránka sa tvorila rýchlo a spontánne. Už pri koncipovaní prvej idey som rákala s tým, že v našom tíme máme kritikov a kritičky, ktorí sú otvorení a priateľskí voči mladým ľuďom, a ktorí navyše majú aj konkrétne skúsenosti ohľadne práce s nástrojnými zo základných umeleckých škôl. No nemohla som ani predpokladať, s akou profesionalitou a nadšením sa manažovania projektu zhostí Zuzka a ako obetavo sa do projektu vložili aj ďalší vedúci dielni.

**Láska k divadlu je zázrak,
nevieme prečo a u koho sa objaví.**

ZS
ch
Prí
tai
ku
čo
naš
Ch
ma
vd
ko
zák
DP
po
nav

SM
slo
mal
tím
ZU
na s
rozl
kon
sme
nem
proj
obm
dov
mal
priš
ZS
proj
pod
z cel

↖ D
v Div
↓ M
prehl

ZS Všetci to robíme z lásky k divadelnému umeniu a hrou chceme „nakaziť“ aj mladých ľudí, ktorým je projekt určený. Prípravy sme si preto užívali a snažili sme sa vyhrať s detailmi. A prirodzene, takýmto spôsobom pristupujeme aj ku každému ďalšiemu ročníku. Vždy chceme priniesť aj niečo nové, aby boli dielne rovnako živé ako divadlo. Inšpirujú nás k tomu najmä samotný priebeh dielni a ich účastníci. Chceme reagovať na ich podnety a záujmy, aby pre nich mal projekt čo možno najväčší prínos. Boli sme radi, že vďaka uvoľneniu opatrení sa nám podarilo navštíviť niekoľko predstavení aj naživo. Absolvovali sme tiež prehliadku zákulisia Činohry SND s riaditeľkou Miriam Kičiňovou a v DPOH pre nás dokonca zorganizovali diskusiu s tvorkyňami po predstavení *Generácia Z: Krása nevidaná*, ktoré sme navštívili.

SMARTheatre od začiatku výrazne kooperuje s mnohými slovenskými divadlami, divadelníkmi i teoretikmi. Zaujímalo by ma, ako zareagovali vybrané divadlá i lektorský tím po oslovení? Prekvapila ich vaša zanietenosť?

ZU Podpora divadiel prekvapila aj nás samých, ich logá na stránke pribúdali veľmi rýchlo. Je pravda, že sme sa pri rozbiehaní projektu mohli spoľahnúť na naše priateľské kontakty, väčšinu PR či marketingových manažérov divadiel sme poznali aj osobne, oni zas poznali nás, takže sme nemuseli dlho vysvetľovať, o čo nám ide. V čase rozbehu projektu divadlá stále pracovali v rámci pandemických obmedzení, sami realizovali viaceré online projekty, keďže dovtedy bežné kontakty so školami boli prerušené. Preto mali veľké porozumenie aj pre našu iniciatívu. Jednoducho prišla v správnom čase.

ZS Divadlá zareagovali veľmi kladne a s nadšením, že projekt s touto myšlienkou vznikol, a preto ho neváhali podporiť. Dnes s nami spolupracuje sedemnást divadiel z celého Slovenska. Kooperáciu sme chceli zvýrazniť aj

✦ *Diskusia s tvorivým tímom Generácie Z – Krása nevidaná v Divadle P. O. Hviezdoslava*

↓ *Návšteva priestorov Novej budovy SND s komentovanou prehliadkou Miriam Kičiňovej – riaditeľky Činohry SND*

na našej webovej stránke, takže sme to napokon vymysleli tak, že po kliknutí na dané logo divadla sa návštevník automaticky dostane na jeho domovskú stránku, aby sa o jeho činnosti a repertoári mohol dozvedieť viac. Potom si už len stačí vybrať, na ktorú inscenáciu sa pôjde pozrieť. Takisto z divadiel dostávame pozitívnu spätnú väzbu na kreatívne kritiky, ktoré potom zverejňujeme na našej webovej stránke.

Do akej miery podľa vás myslia súčasní divadelní tvorcovia na post-mileniálov? Sú inscenácie, ktoré primárne komunikujú s mladým publikom a bezprostredne otvárajú závažné témy dneška?

ZU Mnohé divadlá robia cykly špeciálne pre spomenutú skupinu – Mladá Nová Scéna, ale aj Projekt DPOH – Generácia Z. Dokonca aj mimobratislavské divadlá riešia veľmi citlivé témy súčasnosti – DAB Nitra i DJP Trnava pracujú s mladým publikom systematicky. Je to prinajmenšom dobrý začiatok.

ZS Ako povedala Zuzka, dnes sa viaceré divadlá, zoskupenia či projekty orientujú práve na mladého diváka. Divák sa totiž človek nenarodí. Je potrebné, aby sa mal kde rozvíjať. Niektoré slovenské scény v tom už majú svoju tradíciu, iné začínajú, čo je veľmi pozitívne a verím, že ich bude čoraz viac. Taktiež verím, že aj pre čoraz viac mladých ľudí sa divadlo stane súčasťou ich kultúrneho života.

Myslíte si, že mladých študentov a študentky baví sledovať a analyzovať divadlo a jeho jedinečný jazyk? Chcú, aby divadlo bolo aj ich súčasťou, i keď mnohí hovoria o tom, že divadlo už nie je „in“, keďže ide o technicky najvyspelejšiu generáciu?

ZU Láska k divadlu je zázrak, nevieme prečo a u koho sa objaví. Mladí ľudia, ktorých divadlo láka, sa často cítia osamelí, zvlášť ak žijú mimo centier divadelného života. Nie všetci a nie všetky musia mať dar prejavovať sa herecky, nie všetci majú ambíciu hlásiť sa na VŠMU. Možno len chcú divadlu viac rozumieť, mať niekoho, s kým sa môžu o svoje pocity po predstaveniach podeliť. Spomínam si na študentku, ktorá sa prihlásila do muzikálovej dielne, lebo ako nám napísala, ešte nikdy žiadny muzikál nevidela. Práve im je tento projekt určený.

ZS Na základe záujmu mladých ľudí o zapojenie sa do projektu a ich svedectiev sa nám potvrdilo, že napriek všetkým technologickým pokrokom pre nich divadlo má jedinečnú pridanú hodnotu, vďaka ktorej ho považujú dokonca za lepšie ako film – a síce, že sa odohráva naživo. Priťahuje ich jeho autenticita, že je osobné a že sa odohráva tu a teraz, pred ich očami. To žiadne technické zázraky, našťastie, nikdy nenahradia. Okrem toho sme veľmi radi, že mladí ľudia sa chcú o divadle nielen viac dozvedieť, ale ho aj študovať. Naš projekt už niekoľkým poslúžil aj ako príprava na prijímacie pohovory na VŠMU, ktoré úspešne zvládli.

V sezóne 2021/2022 odštartoval už druhý ročník projektu SMARTheatre, ktorého som aj ja mohla byť po prvý raz aktívnou účastníčkou. Prebiehal však trochu odlišne v porovnaní s pilotným ročníkom. Máte pocit, že bolo lepšie, ak boli účastníci a účastníčky rozdelení do jednot-

livých divadelných dielní podľa vlastného výberu, alebo práve naopak, ak si všetci prešli všetkým – činohra, opera, alternatívne, bábkové a muzikálové divadlo?

ZU V druhom ročníku sme chceli umožniť všetkým dozvedieť sa viac o každom žánri, napriek tomu, že si k niektorým doposiaľ možno nenašli cestu. Urobili sme to tak práve preto, aby mali možnosť sa aj následne rozhodnúť, ktorý žánr je ich „srdcovkou“. Nie je možné sa totiž zamilovať do niečoho, čo človek nepozná, respektíve o danej veci nemá tú správnu predstavu. Účastníci, ktorí s nami ostali a pokračovali po pilotnom ročníku, prijali veľmi pozitívne možnosť prejsť si všetkými dielňami. Rovnako to ocenili aj noví účastníci, pretože ako tiež povedali, našli si vďaka tomu cestu aj k žánrom, o ktoré sa predtým vôbec nezaujímali.

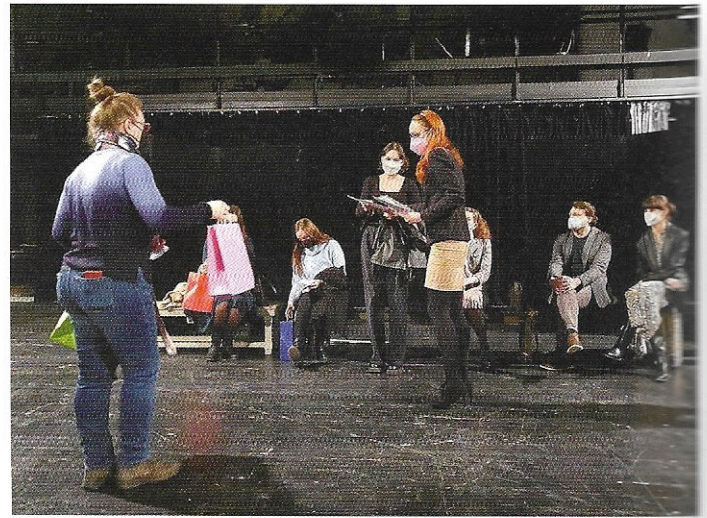
Všimla som si, že výber skúmaných inscenácií je skôr zacielený na slovenskú profesionálnu scénu...

ZU Pýtate sa, prečo sa nevenujeme, napríklad, amatérskemu divadlu či projektom rôznych ZUŠ? Vychádza to, prirodzene z toho, že profesionálne divadlo je hlavným predmetom záujmu členov nášho združenia slovenských kritikov a kritičiek, navyše, tieto divadlá s väčšou pravdepodobnosťou disponujú kvalitnými záznamami inscenácií, čo je podmienkou toho, aby mohol byť zážitok zo sledovania inscenácie online ako-tak atraktívny. V neposlednom rade považujem stredoškôľakov a stredoškôľčky za dostatočne zreých na to, aby vnímali nielen produkcie špecificky nasmerované na mladého diváka, ale aj tie „dospelácke“ inscenácie.

ZS O inscenácie pre dospelých javia serióznym záujmom a ich schopnosť čítať významy v širších kontextoch a porozumieť neraz skrytým odkazom dosvedčuje, že pre nich majú zmysel a prínos. Tento záujem je určite podmienený aj tým, že mladí ľudia dnes dospievajú pod vplyvom vysokej informovanosti oveľa rýchlejšie. Vybrané inscenácie im umožňujú svoje poznatky konfrontovať a ukazujú im dané témy v širšej perspektíve.

Prečo ste sa rozhodli projekt otvoriť aj generácie širšiemu publiku?

ZU V podstate sme reagovali na záujem o projekt, ktorý prichádzal aj od dvadsiatnikov či dokonca aj od tridsiatnika. Od samého začiatku sme si však boli vedomí toho, že ak sa systém práce osvedčí, bude sa dať použiť aj na iné skupiny divákov – seniori, zahraniční návštevníci, osoby so špeciálnymi záujmami a potrebami. Tak to stálo aj v našej prvej žiadosti na FPU. Nemali sme dôvod držať sa nejakej striktnej vekovej hranice. Ukázalo sa, že niektoré oblasti – ako opera – si priamo vyžadujú väčšiu vyzretosť kritikov a kritičiek. Navyše, študentky VŠMU, ktoré sa zapojili

↑ Diskusia s tvorivým tímom Generácie Z – Krása nevidaná v Divadle P. O. Hviezdoslava

➤ Návšteva večerného predstavenia Som úžasná! v Činohre SND

do projektu, ho berú ako súčasť svojho výskumu zameraného na vzdelávacie projekty.

ZS Divadlo je úžasné v tom, že je pre všetkých. Divadlo nediskriminuje, preto sme sa toho držali a každého, kto sa chcel do projektu zapojiť sme veľmi radi prijali. Ak vznikne dopyt, otvoríme dielne špeciálne aj pre ďalšie skupiny. Obe budeme veľmi radi!

Ja som absolútna zástankyňa rozmanitosti, a to v mnohých odvetviach. Ako ste vnímali široké spektrum názorov i diverzitu vybraných foriem spracovania záverečných kritických výstupov?

ZU S rôznorodosťou výstupov sme vopred rátali a priamo sme ju iniciovali. Opäť zacytujem zo sprievodného textu k nášmu projektu: „Účastníci projektu budú vyzvaní zverejniť svoje názory a postoje formou ‚videorecenzii‘, krátkych textov, filmov, obrázkov, prípadne i powerpointových prezentácií.“ To, že sa táto rozmanitosť reálne naplnila, že niekto urobil plagát, iný komiks a ďalší interview o inscenácii, nás vlastne veľmi prekvapilo. Pri koncipovaní projektu sme nechceli dopredu diskriminovať tých, ktorí sa nevyjadrujú primárne písomne. Naopak, chceli sme pritiahnúť všetkých, ktorých divadlo láka. O to viac sa tešíme z tých účastníkov a účastníčok, ktorým ich recenzie uverejnili aj na profesionálnych weboch.

ZS Na tej rozmanitosti je krásne vidieť, ako rôznorodo

Nie je možné sa zamilovať do niečoho, čo človek nepozná, respektíve o danej veci nemá tú správnu predstavu.

divadlo na divákov pôsobí. V duchu neformálnosti projektu sme chceli, aby mohol každý, ľubovoľnou formou spracovať to, k čomu ich videné predstavenie inšpirovalo. Naším cieľom je totiž, aby sa učili nielen nahlas formulovať svoje názory, ale aby ich dokázali vyjadriť aj autorsky. Okrem klasických písaných recenzií tak vznikli originálne úvahy, fiktívne dialógy a monológy autorov, tvorcov diel alebo postáv, ako aj básne, piesne, koláže, videá... Tá škála výstupov bola pri oboch ročníkoch nesmierne pestrá a v mnohom ma inšpirovala pri mojej práci. Verím, že výstupy inšpirujú aj iných, ktorí majú záujem o divadlo a drámu, pretože jednou z našich ideí bolo, aby o tom mladí ľudia hovorili ďalším mladým a tí ďalším mladým...

Zuzka, patíš do lektorského tímu. Majú podľa teba mladí ľudia problém vyjadriť svoj názor, stáť si za ním a pokúsiť sa ho aj vhodne vyargumentovať?

ZS Ja som bola hneď od začiatku veľmi milo prekvapená, že s vyjadrovaním pozitívnych či negatívnych názorov a ich argumentovaním nebol vôbec žiadny problém. Jediný problém bol, aby sme mali v rámci dielne dostatok času a všetci stihli vyjadriť všetko, čo by chceli – vždy toho mali na srdci veľmi veľa (smiech). Protichodné názory zakaždým podnietili ďalšiu spoločnú diskusiu a hľadanie príčin a motivácií, prečo sa pre daný spôsob uchopenia tvorcovia a tvorkyne rozhodli. Zároveň ma potešila skutočnosť, že všetci účastníci boli navzájom otvorení voči názorom ostatných, rešpektovali jeden druhého a boli ochotní svoje názory pod vplyvom prebiehajúcej analýzy naplno rozvíjať.

Naplnil tohtoročný SMARTheatre vaše očakávania, keďže prebehol až na pár živých stretnutí cez video platformu Zoom?

ZU Tento rok sme pracovali s ani nie polovičným rozpoč-

Autorka je študentkou Katedry divadelných štúdií DF.

Vždy a všade sa môžeme dozvedieť niečo nové a to je pri divadelnom umení nesmierne potrebné.

tom, navyše bolo cítiť už aj celonárodnú únavu z online komunikácie. O to viac nás tešili všetky diskusie a návštevy, ktoré sa mohli uskutočniť naživo. Treba však zdôrazniť, že naše účastníčky sú aj z Prešova či Medzeva. Z tohto dôvodu chceme aj po odznení pandémie stále pracovať prioritne vo virtuálnom priestore.

ZS Presne tak. Virtuálny priestor podporuje aj neformálnosť našich stretnutí. Účastníci a účastníčky môžu byť v pohodlí svojich domovov a nemusia mať žiaden stres z dochádzania, takže im tento spôsob aj šetrí čas. Samozrejme, najradšej by sme boli všetci spolu naživo, ale keďže chceme zachovať celoslovenský charakter projektu, zostaneme pri online forme.

Áké ďalšie inovácie plánujete do budúcnosti?

ZU Už v nasledujúcom cykle by sme radi otvorili dielňu zameranú na balet a súčasný tanec. Veľmi by som potešila, ak by sme niekedy v budúcnosti mohli otvoriť kurz aj pre seniorov a seniorky, ktoré sú často veľmi nadšené diváčky. ZS Projekt ale chceme rozšíriť aj o ďalšie sekundárne aktivity vo viacerých mestách v blízkosti našich účastníkov a účastníčok, napríklad formou rôznych workshopov alebo účasti na skúškových procesoch niektorých inscenácií.

Zuzka, si absolventkou Divadelnej fakulty Vysoké školy múzických umení. Poznáš „zákutia“ našej školy. Čo si myslíš, že vo výučbe absenteje, prípadne v čom má projekt neformálneho vzdelávania značné výhody?

ZS Akákoľvek dobrá škola a akokoľvek dobrý pedagóg nemôže žiakovi poskytnúť všetky informácie, pretože na to jednoducho nie je priestor a nie je to ani cieľom. Vysoká škola, pre ktorú sa daný jedinec rozhodol, predpokladá, že študuje niečo, čo ho baví a má ho hlavne naviesť k túžbe po získavaní ďalších a ďalších informácií a prehlbovaní svojich znalostí. Na túto dobrodružnú a objavnú výpravu sa musí vydať každý sám a je len na ňom, akú cestu si zvolí a čo mu vyhovuje. Koncept nášho projektu je, ako sme povedali, neformálny, takže sa nikto nemusí báť žiadneho skúškového (smiech).

O malú chvíľu sa spustí ďalší ročník. Čo by ste odkázali potencionálnym záujemcom a záujemkyniam z VŠMU?

ZU Nech sa zapoja, ak ich baví počúvať, o čom sa po predstaveniach rozprávajú mladí diváci, a ak chcú viac pochopiť tých, pre ktorých budú už o niekoľko rokov profesionálne pracovať.

ZS Súhlasím so Zuzkou, len nech sa k nám pripoja, budeme radi. Ako som už povedala, je mnoho spôsobov ako si prehlbovať informácie o tom, čo má človek rád a čo ho baví. Vždy a všade sa môžeme dozvedieť niečo nové a to je pri divadelnom umení nesmierne potrebné. ◀